

נזאר קבאני

מערבית: לאה גלזמן

יומנו של עורק מן השירות הצבאי

סלחי לי
 אם חדלתי לאהב
 אם את חרבותי הערביות אל תוף נדניהן השבתי
 ולא תזר אלי התאבון
 לרצות אשה אחרת
 לחיות ספור אחר
 לכלות עוד פעם
 בגחלי שפתים בדואיות

סלחי נא לי שנית
 על כי גמגמתי במקצת
 בדקלמי את תפלתי את שעורי
 שוב אין אני יכול להטעימה בתפוחים
 ואגוזים
 לספר את השומות שעל הגב
 ועל הבטן
 ואת גבעות החול שעל החוף
 אינני מסגל עוד לקרא שירה על
 שטיח התפלה של השדים
 בלילה וביום
 אחרי אשר השלמתי הוי גברתי
 את שרותי הצבאיים!

ובשלישית סלחי לי
 חיי הן שוב אינם חיים
 ללקט בם את המוך הרך מגוף
 כלי הרבאב (1)
 או לאסף הכחל מעיניה של זוהרת
 שוב אין לי בתיי דבר שיותירני ער בלילה
 להדליק נרות במעמקי עינים פאטמיות (2)
 הנני מזרקת המים האחרונה
 ההוגה את לשון אנדלוסיה (3)
 חרב הוהב האחרונה אני
 בכבושי שושלת האומיים (4)

סלחי לי פעם רביעית

אם אסרב גברתי להתעסק במהתלות
 ומחזות
 נבצר ממני לשחק את תפקידי
 בעלילה
 הן לא אוכל עוד לדקלם
 אותו הטקסט
 שמלותיו זכורות לי בעל פה
 זה חמשים שנה
 שוב אין אני יכול להתנסות באהבה
 במין ובשירה
 בעניני הרגש בכללם

פעם חמישית סלחי לי
 איני יכול להתפשט בלי
 להרגיש
 לא להשכיר קולי בלי להרגיש
 לא להשכיר גופי בלי להרגיש
 לא לפרש שירי על אהל לילא
 אלעאמריה (5)

התמוטטה ממלכת התשוקה אשר בניתי
 אני מוצא עצמי לבד על הבמה
 שליט בלי צאן מדעית
 שוב אין ביכלתי לכבש אפלו שד אחד
 בשל מאמצי אין סוף
 בשל טפשויותי אין גבול
 ונמרי הניר שלי
 לא אוכל לעשות אהבה
 בלי אהבה
 ולא לכתב שירה בלי שירה
 ולא להתנחם בצליל מלים מתכתיות
 האם אפשר גברתי ש
 תאהבני

בעוד אני נטול עבר
 חסר זהות

הניחתי נא אפוא את הצעיף עלי חוץ
 לבל תצטנני
 הרי נכלם אני מלנשק את פי המגדלית (6)

שבי אם רצונה בכה או אל תשבי
 גופך אינו עוד סמל ענקי או
 יעד

הסירי את בגדך או אל תסירי
 איני מוצא כבר שום ענין באספנות פסלים
 או פרפרים
 יפהפיות
 וכלי חרסינה

יין אדם? או יין לבן?

אין מה שישכר אותי כעת ולא ישעשע
 דבר אותי כבר לא מפתיע
 מזגי אם פן אל תוך גביעי מה שמתחשק לך
 הרי נחלש כשרי לזכר צבעים
 ושוב איני מבחין בהבדלים בין כחל עינים
 לבין עינים דבשיות
 מתמיד להתבלבל בין שמות אהובותי
 לא אחת בחלומות קראתי שמה של לילא
 ותענה לי סמיה

עומד אני בתוך משב הרוח לבדי

דוחה את מוצאי ויחוסיי

את שרשי השבטיים

מי אני בזמן שלא הצלתי

לכרסם אפלו חוט אחד ביהירותי?

האם אתה רואה בי מחדש? חלוץ ומפלס?

או מגלה?

או שהנה חושב אותי לעוד אחד ממשוררי הג'אהליה? (7)

נצב לי בין שדיך אין מפלט

מתחת לגשמי הפרא של החורף

שפתי פוחדת מעצמה

ידי תרה אחר ידה

על איזו חויה (8) אשר אפוא?

הרי אבדתי את נפשי ידודתי ביתי

וכתובותי

גם אותיות האלף בית אבדו לי

אני עוזב אותך כעת גברתי
 בחסותו של אלה

משאיר אפרי מאחורי

ועשני ואת בגדי התיאטרון
 שלי

תמה המלחמה אותה הכרזתי

בשם אלפי בנות החן

ואת תיקי הסוגיה הזאת סגרת.

הערות

1. הרבאב - כלי נגינה מזרחי, מעין כינור פרימיטיבי בעל מיתר אחד.
2. הפאטמים - שושלת שיעית מטפחת יופי ותרבות ששלטה באזורנו במאות ה-10-12.
3. הכוונה לשפה הערבית בתקופת "תור הזהב". "אלאנגלוס" הוא כינויה של פרד המוסלמית בפי הערבים בימי הביניים.
4. השושלת האומייית היא השושלת הראשונה בתולדות האיסלאם, ששלטה כ-90 שנה (661-750) והצטיינה בכיבושי התפשטות ובהתעצמות צבאית, כלכלית ופוליטית.
5. דמות של אהובה מיתית בשירה הערבית הקדומה. על שמה נקרא המשורר שנטרפה דעתו מאהבה אליה, "מג'נון לילא".
6. מרים המגדלית (מרים מגדלנה) בנצרות.
7. משורר הג'אהליה - מופת השירה הערבית הקדומה ודגם חיקויי כובל ומאבן לגבי המשוררים הערבים מימי הביניים ועד לדורות האחרונים.
8. למלה המופיעה במקור יש מספר משמעויות: מקום, שלב בסולם החוויה המיסטי וכו'.

על המשורר והשיר

נזאר קבאני, אולי המשורר הנדפס והנקרא ביותר בעולם הערבי כיום, בשיר שנתפרסם (ב-8.11.96) במוסף של העתון "כל אלערב" היוצא בישראל.

קריאה ראשונה יוצרת רושם של דלתות החומר ועייפות היוצר: שימוש מוגזם בגינונים רטוריים ובמטפוריקה שקופה מדי. חזרות, נסיה לארכנות וכו'. לשון רוה לא היתה מעולם ממאפייני כתיבתו של קבאני, המציין בדרך-כלל את שיריו בגודש דימויים.

אולם עיון נוסף בשיר חושף בו איכויות של פיוטיות ואמינות, שעיקרן בניואנס חדש של ראייה עצמית שונה, של חושפנות הווידוי וכנות המבע. קו הגבול בין הבנאלי לאישי, בין הפשוט לפשטני ובין הבלתי-יומרי לבלתי-מתוחכם הוא דק מאוד, אך מצויות בשיר שורות רבות המרגשות בישראליותן ובדיוקן, תוך ויתור על מעקפים רטוריים והסקמות מטאפוריות.

הרימוזים ההיסטוריים-איסלאמיים, שזרועים בשיר, והמהווים מרכיב קבוע במאגר התודעתי-תרבותי של השירה הערבית המודרנית, משווים לטקסט של קבאני את 'הממד הנוסף': את השובל האסוציאטיבי רב הפנים והריבוד המשתרך מן הסיטואציה המצומצמת, העכשווית והפרטית לעבר השורשים העבריים ולכיוון הפרספקטיבה העתידית של היצירה הספרותית הערבית גם יחד.

בשיר מעוצצכות בווריאציה מוקצנת וחדשה תפיסת ותחושת הזיקה בין מפלס היצירות של היוצר לבין רמת יצירתיותו וגורל יצירתו, באנלוגיה טרגית בין אובדן התשוקה במובנה העמוק והכולל ביותר לבין אובדן העניין והשליטה במדיום הלשוני, בכתיבה השירית.

שיאה הוא בויתור מרצון - מתוך עמדה של ענווה ותודעה מכבידה של אובדן ביטחון אישי ופגיעה פטלית בדימוי העצמי הגברי והמשוררי - על כס הגאווה הכול יכולה של השירה.

לצד ההכרזה, שיש בה יותר משמץ של מגלומניה מוכרת, "הנני מזרקת המים האחרונה ההוגה את לשון אנדלוסיה/חרב הזהב האחרונה אני בכיבושי שושלת האומיים", מרגשת ראיית העצמית המפוכחת של היוצר - הדובר בשיר, הכרוכה במחאה ובתוגה גדולה, תוך הבעת פקפוק גלוי לב בתרומתו לחידוש פני השירה הערבית ותחושת זרות וניתוק שורשים חברתי ותרבותי.

האם לפנינו תהפוכה נפשית, אתית ופואטית המתרחשת בצל הזקנה המאימת, או אולי לפנינו התפרצות נרקסיסטית-דכאונית חולפת של משורר שבע תהילה ועושר העומד במרכז הבמה של המערכת הספרותית הערבית כיום?

ל.ג.